

1995 TE TAU O TE REO MĀORI

Nau mai, haere atu e te reo whakatenatena, e te reo whakatītina, tēnā kī atu tēnei te Taura Whiri i te Reo Māori te whakakakau atu nei, te pūrongo atu nei ko te tau iwa tekau mā rima te “Tau Whakanui i te Reo Māori.”

Nō te 26 o ngā rā o Pipiri 1993 i whakaterea ai tēnei kaupapa nui i “Tōku Reo, Tōku Mana”, ā, kua riro mā te ringa tuhi e whakamahuki kia rata mai ai te mātinitini ki tēnei pora hou o tātou.

I whakatau ai te Taura Whiri me whakatū tētahi **tau** hei whakatairanga i te reo, he kore nō mātou i kite i te hua o te whakanui i te reo Māori mō te whitu rā noa iho. Kī tā ētahi, he pata anō tō te wiki o te reo Māori, engari anei mātou te whakatōngā atu nei. He pai pea hei whakaoho i te hinengaro o te tangata ihu hūpē ki ngā take reo Māori, engari taro kau iho, kua nēnewha anō ngā kamo, kua muhukai anō ngā taringa o te nuinga. Mā tēnā ka aha?

Engari tērā pea ka puta he hua mena ka āhua roa tonu te wā e karawhiua ana, kua hei whakakorikori noa i a ihu hūpē mā, engari hei āwhina hoki i a tātou, tātou Māori mā e kimi huanui ana e piki ake ai tō tātou matatau ki te reo, e mana ake ai te reo, e kaha ake ai te arohia mai e te hunga kāore nei e tāmina ana ki tēnei puiaki a tātou. E whakapae ana mātou ka taea ēnei maruāpō te whakaea i raro i te autaiā kaupapa nei, i te tau whakanui i te reo Māori e whakatika nei.

“Mā ngā raho ka tū te ure”

Otirā, e whakori tonu ana e kore e pahure tēnei mahi i te kōiti o rangapū, nā te mea me tuatinitini, ā, me harangotengote ngā mahi kia ukauka ai mō te katoa o te tau. Ki te waiho mā te tokoiti e mahi ngā mahi, ka tere ngenge me te aha anō ka tāngange noa te

kaupapa i te kamonga kanohi. Engari ia mā te whai wāhi mai a te tini, a te mano, mā reira e tū tōtika ai ā pau rā anō te tau, mā reira pea e puta ai he hua ki te ao. Nō reira te inoi atu nei, te patipati atu nei kia eke mai koutou ki runga i tēnei pora hou e mānu nei.

Anei tā mātou i kite ai hei mahi mā konei (otirā he tīmatanga noa ēnei):

- Me whakatū tētahi tira kahurangi hei kairauhī, ā, hei whakamaunga kanohi anō hoki mā te motu.
- Me tā he maramataka, he pānui whakaahua, he pānui piriwaka (piripoho, piri aha kē rānei), he poraka, he pānga tuhi, he aha noa, he aha noa... e whakatairanga ana i te kaupapa me te kōrerotia o te reo.
- Me whakatū hui, whakaari, kauhau, ngahau, whakataetae, hopuni (ki ngā tamariki o roto i ngā KKM) ko te reo Māori te kaupapa.
- Ko tōna tikanga hei taua tau anō puta ai te papareo Māori nui kei te āwhinatia e te Taura Whiri me te whakahoutanga o Te Matatiki.

Kāore anō mātou kia tonu atu kia homai e te Kāwanatanga tētahi pūtea hei āwhina i tēnei hingonga, ā, e whakaaro noa ana mātou i tēnei wā me waiho kia pēnei. Inā hoki, ko ētahi o ngā kaupapa Māori tino whaihua o roto i ngā tau, ko ērā kāore kē i paku arohia mai e ngā mana Pākehā o te motu.

Heoi anō me āta tiroiro anō pea tēnei. Kāre he take o te tū whakahihī mō te whakahihī noa iho te kaupapa, kei totohu noa tō tātou waka i te tokomaha o ngā tāngata ka eke mai, ā, karekau he kongakonga hei whāngai atu. Me pēnei noa ake pea te kōrero: ki